

-Avtomobil nəqliyyatının ətraf mühitə zərərli təsirinin azaldılmasını təmin edən, avtonəqliyyat parkının təzələnməsi prosesini sürətləndirən stimullaşdırma sisteminin işlənilib hazırlanması;

-Avropa Şurasının direktivləri və BMT Avropa İqtisadi Komissiyasının qaydaları nəzərə alınmaqla, EURO ekoloji normativlərinin mərhələlərlə qəbul edilməsi proqramının işlənilib hazırlanması;

-Standartlar, ekoloji sertifikatlaşdırma qaydaları və avtomobil nəqliyyatının ətraf mühitə zərərli təsirinin səviyyəsini tənzimləyən digər normativ-hüquqi sənədlər paketinin işlənilib hazırlanması;

-Respublikanın sərhəd-keçid məntəqələrində, iri şəhərlərin giriş-çıxış yollarında, həmçinin magistral avtomobil yollarında müasir avadanlıqlarla təchiz edilmiş, avtonəqliyyat vasitələrinin ekoloji göstəricilərinə nəzarət edən ekoloji postların yaradılması;

-Respublikanın sərhəd-keçid məntəqələrinin zəruri texniki vasitələrlə təchiz edilməsi və avtonəqliyyat vasitələrinə unifikasiya edilmiş nəzarət sisteminin yaradılması;

-Beynəlxalq standartların tələblərinə cavab verən ətraf mühiti idarəetmə sisteminin və informasiya təminatı sisteminin yaradılması;

-Beynəlxalq standartların tələblərinə müvafiq surətdə avtonəqliyyat vasitələrinə təminatlı texniki xidmət göstərən texniki-təmir stansiyaları şəbəkəsinin genişləndirilməsi, texniki qulluq və təmirin keyfiyyətinə dövlət nəzarətinin təmin edilməsi.[4]

Ədəbiyyat:

1. Yəhyayeva Elmira, Şixəliyeva Stella, Osmanova Günay, Logistika, Bakı-2019

2. Bakıda nəqliyyat problemi: səbəbləri, nəticələri və çıxış yolları. URL: <https://sia.az/az/news/media/924167.html>

3. Bakının nəqliyyat problemlərindən necə qurtulaq? URL: <https://oxu.az/society/304989>

4. Avtomobil nəqliyyatında ekoloji problemlər. URL: <http://www.anl.az/down/meqale/adalet/2010/oktyabr/135908.htm>

5. Logistika. URL: https://www.e-derslik.edu.az/noduploads/vet_pdf/logistika.pdf

SAHİBKARLIQ FƏALİYYƏTİNİN İQTİSADİ ARTIMA TƏSİRLƏRİNİN ƏSASLARI

Məmmədova İlhamə Raqif qızı
Mingəçevir Dövlət Universiteti

Müasir dövrdə sahibkarlıq fəaliyyəti ümumi milli məhsulun strukturuna, iqtisadi artım tempinə və keyfiyyət dərəcəsinə təsir göstərir. Bu şəraitdə sahibkarlıq fəaliyyətinin dövlət tərəfindən dəstəklənib, ona kömək göstərilməsi zəruri hal alır.

Sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan istehsal müəssisələrinin əsasının qurulması və inkişafı iqtisadi sahələr üzrə innovativ texnologiyaların əsasının qoyulmasını sürətləndirir, uyğun olaraq əhalinin məşğulluq səviyyəsi artır, azad rəqabət şəraiti yaranır.

Sahibkarlıq fəaliyyətinin inkişaf etdirilməsi Azərbaycan Respublikasında iqtisadiyyatın inkişaf konsepsiyalarında aparıcı mövqedə olub istər istehsal və istehlak, istərsə də bölgü əlaqələrinin təmin edilməsində iqtisadi-təşkilati mexanizm funksiyasını həyata keçirir. Uyğun olaraq, sahibkarlığın inkişafı Azərbaycan modeli üzrə milli iqtisadiyyatın mövcud vəziyyətinin, bu sahədə məhsuldar qüvvələr üzrə təkmilləşdirmə proseslərinin həyata keçirilməsi xüsusiyyətlərini və perspektiv inkişafının təşəkkül tapmasını özündə ehtiva edir.

Dünya təcrübəsinə əsasən müəyyən olunub ki, sahibkarlıq fəaliyyəti bazar iqtisadiyyatında əsas rol oynayır, iqtisadi artım tempini müəyyən edir, həmçinin kadr, maliyyə və maddi resursların daha effektiv bölgüsünü təmin edir. Sahibkarlığın inkişafı sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan müəssisələrin həmçinin cəmiyyətin sosial problemlərinin həllinə köməklik edir və kiçik biznes, habelə, regional iqtisadiyyatın inkişafına da müsbət təsirini göstərir, ölkədə rəqabət mühitinin yaradılmasına şərait yaradır, yeni iş yerləri yaradır. Sahibkarlıq fəaliyyəti cəmiyyətdə və iqtisadiyyatda özünəməxsus işə salma mexanizmi və struktur dəyişikliklərin bələdçisidir. Bu dəyişiklik iqtisadi artımın hərəkətverici qüvvəsi kimi, ölkənin ümumi buraxılışının artmasına təsir göstərir.

Sahibkarlıq fəaliyyəti üçün yeni mənfəət əldə olunan ideyaların aşkarlanıb, onların reallaşdırılması, təsərrüfat üzrə təşkilati, təşəbbüskarlıq, frekans tutma qabiliyyəti, yenilikçiliyi, riskə getmək qabiliyyəti ilə səciyyəvidir. Müasir iqtisadi ədəbiyyatlarda sahibkarlığı təsərrüfat anlayışı kimi müəyyən edirlər.

Ümumiyyətlə, iqtisadiyyatın qanuni qadağan olunmayan istənilən sahəsi üzrə, mülkiyyətin bütün formasında müəyyən olunmuş sahibkarlıq fəaliyyəti həyata keçirilə bilər.

Sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olanlar sadəcə riskli əməliyyatlara meyli, cəlbədic, enerjili şəxslər kimi, yaxud da bazarda işləyən təşəbbüskar insanlar hesab edilə bilər. Bundan başqa, sahibkarlar qanunla qadağan edilməyən və biznesin mənfəətinin artmasına istiqamətləndirilmiş müxtəlif sahələr üzrə fəaliyyətdədirlər. Sahibkarlığın inkişafı uzun illər ərzində təkamül yoluyla inkişaf etmiş ölkələrin iqtisadiyyatında özünün təməlini qoyan və formalaşdıran idarə üsulunun bir növüdür. Onun inkişafı bazar münasibətlərinin yaranması ilə birlikdə inkişaf etməyə başlamışdır. Həmçinin formalaşmış bir sahibkarlığın meydana gəlməsi XVII əsrin ikinci yarısına təsadüf edir. Tədricən elmdə xüsusi bir bilik sahəsi olan sahibkarlıq nəzəriyyəsini alimlər araşdırmağa başlamışdır. Alimlər tərəfindən hazırlanmış sahibkarlıq nəzəriyyəsinin inkişafı real sahibkarlığın gücünü qarşılıqlı olaraq əks etdirir.

Sahibkarlıq əsas istehsal amillərindən biridir və buna görə də istehsal və məşğulluq səviyyəsinin müəyyənləşdirilməsində əsas rol oynayır. Qloballaşma prosesi ilə yanaşı sahibkarlıq iqtisadi artım və inkişafı müəyyən edən əsas amilə çevrilmişdir. Beləliklə, ölkənin iqtisadi artım və inkişaf səviyyəsinin yüksəldilməsi

məqsədlə zəruri siyasətin müəyyənləşdirilməsi üçün sahibkarlıq hərəkətverici qüvvələrinin müəyyən edilməsində həlledici əhəmiyyətə malikdir.

Müasir qloballaşan dünyada sahibkarlıq iqtisadi artım və inkişafa əhəmiyyətli təsir göstərən əsas amillərdən biri olmuşdur. Deməli, sahibkarlığı müəyyən edən amillərin müəyyən edilməsi inkişaf etmiş və inkişaf etməkdə olan ölkələrdə iqtisadi artım və inkişaf səviyyəsinin yüksəldilməsinə yönəlmiş müvafiq siyasətin işlənilməsi üçün mühüm məsələdir.

Müasir iqtisadi ədəbiyyata baxılarkən ayrı-ayrı şəxslərin demografik və iqtisadi xüsusiyyətləri sahibkar olmağın potensial determinantı kimi istifadə olunur.

Sahibkarlığın iqtisadi səmərəliliyinə sahibkarlığın inkişafının bütün şərtləri və amilləri sistemi ilə üzvi vəhdətdə baxılmalıdır. Bu, eyni zamanda həm yüksək keyfiyyətli əmək və daha məhsuldar maddi komponentlərdən istifadənin, həm də onların daha səmərəli kombinasiyasının nəticələrinin ifadəsidir. Bu zaman əldə edilmiş əlavə iqtisadi səmərəni idarəetmə amillərinin müsbət təsirinin nəticəsi kimi qiymətləndirmək olar. Effektivliyin müəyyən edilməsinə dövlətin yanaşması təkcə sahibkarlıq fəaliyyətinin həyata keçirilməsi zamanı xərclərin səviyyəsini deyil, həm də işləyənlərin sosial tələbatlarının ödənilməsi ilə bağlı əlavə xərcləri də nəzərə alır.

Sahibkarlıq fəaliyyətinin kəmiyyətə qiymətləndirilməsi prinsipinin bir neçə optimallıq meyarları mövcuddur. Optimallıq - sistemin vəziyyətidir, hansı ki, hər hansı parametrlərin qiymətlərinin maksimuma və ya minimuma çatmasını təmin edir. Nəticələrin optimallığı meyarlar əsasında müəyyən edilir. Qeyd edək ki, söhbət meyarlardan istifadənin zəruriliyindən deyil, onların yolverilməzliyindən gedir. Vahid və ya ümumiləşdirilmiş qiymətləndirmələri tətbiq etmək mümkün olmadıqda meyarların məcmusu istifadə olunur.

Ədəbiyyat:

1. Cəbiyev F., Qasımov İ. İnnovasiya sahibkarlığı və Texnoparklar. Bakı-2017, səh 30-82.
2. İbrahimov E.R., İbrahimov İ.H. "Sahibkarlıq fəaliyyətinin iqtisadi, hüquqi mexanizmi". Bakı. 2010.
3. Manafov Q.N. "Sahibkarlığın nəzəri və praktiki məsələləri", Bakı-1997.